

BISBE EN L'EXTREMA DRETA DE L'ESGLÉSIA VALENCIANA

Pablo Barrachina, una biografia

«Don Pablo no permet experiències que porten a la ruïna; guardià del dogma i de la moral, ha vigilat, ha aclarit les fronteres del bé i del mal amb valentia evangèlica, i ha proporcionat els mitjans oportuns per al triomf del bé». Modesto Díez Zudaire, vicari general, Alacant, 1979.

Joan Pomares

Sota el signe de l'Escorpí naixia a Xèrica, a la comarca de l'Alt Palància, **Pablo Barrachina Estevan**, el 31 d'octubre de 1912, festivitat de Sant Alfons Rodríguez. Fill d'**Eladia Estevan Capilla**, ama de casa, i de **Manuel Barrachina Foj**, advocat i home rígid i sever, venia al món, després de dos germans. Un, posteriorment l'acompanyaria en la seua vocació —bé que amb molta menys sort, com a simple jesuïta— i l'altre, **Esteban**, exerciria categòricament l'ofici de magistrat a València, i, anteriorment, d'alcalde franquista en el seu poble natal.

El futur sempitern bisbe de la diòcesi d'Alacant-Oriola arribava d'una família de normes estrictes, que comptava amb l'amistat de les millors famílies de la comarca. La biografia del que acabarà convertint-se en peça bàsica de l'església tridentina espanyola començava ja a perfilar un currículum extensíssim. En proporció geomètrica.

Sogorb-Roma-Oriola

Mestre nacional, don Pablo féu els estudis de la seua carrera eclesiàstica en el Seminari Diocesà de Sogorb, «amb les més brillants qualificacions i amb la consecució d'una beca de la qual va gaudir al llarg de tota la seua carrera». D'allà passà a Roma, a la Universitat Gregoriana, on el 13 de juliol de 1941 fou ordenat sacerdot i on acabaria obtenint el grau de doctor en Dret Canònic. Era el principi d'una fulgurant carrera apostòlica.

Així, el 1941 és professor de Matemàtiques al Seminari Metropolità de València i de religió en el de Loreto.

Bisbe valencià des de 1952...

El 1945, canonge doctoral de la seu de Sogorb, conciliari del Consell Diocesà de l'HOAC —Hermandad Obrera de Acción Católica— i vice-rector del seminari diocesà d'aquella ciutat, on imparteix Filosofia, fins que passa a ser-ne rector. El 1952, director espiritual del Seminari Diocesà i delegat episcopal de l'Apostolat Seglar, etc., etc. «En tots els seus càrrecs va demostrar una especial competència» i, sobretot, «un gran zel apostòlic».

Però és el 31 de març de 1954 quan el seu ràpid ascens assoleix una gran meta. Aquell dia, Pius XII el preconitza com a futur gran bisbe de la diòcesi valenciana d'Oriola. El 3 d'abril rep el nomenament i el 29 de juny, a l'església arxiprestal de Xèrica, és consagrat. Allí, i amb la presència d'**Esteban Bilbao Eguía**, president del Consell del Regne, de **Cayetana Stuart i Silva**, duquessa de Montoro, de Lliria i de Xèrica —mare de l'ac-

INFORMACION

tual duquessa d'Alba— i del reverendíssim monsenyor **Hildebrando Antoniutti**, nunci apostòlic de Sa Santetat a Espanya, proclama el seu jurament: la resposta mantinguda per la vella església integrista davant dels nous temps encetats per la Revolució francesa.

El 29 d'agost prenia possessió de la diòcesi i el 5 de setembre entrava triumfalment a Oriola, al lloc d'una mula blanca, «a semblança de Crist a Jerusalem, diumenge de Rams».

Abans, el dissabte 21 d'agost i al palau d'Ayete, havia tingut lloc la presentació del nou bisbe al capità general dels exèrcits d'Espanya, **Francisco Franco**, el qual, evidentment, havia dit la paraula definitiva pel que fa al seu nomenament. I afortunadament. Per al règim, clar: «Homes en la fe i forjadors d'homes per a la pàtria».

Pablo Barrachina havia evitat, així, el difícil procés «electoral». De sis episcopables, la resta de bisbes, la nunciatura i sobretot el cap de l'estat n'havien eliminat tres. D'aquesta terna agraciada Roma va donar el seu consentiment només a un. Per descomptat, el propiciat pel dictador.

Diu **Modesto Díez**, vicari general, en el seu apologetic próleg als *Escritos pastorales* de monsenyor, commemoratius de les seues noces d'argent: «No és possible en aquestes ratlles fer la història completa de tot el que féu en la seua diòcesi: la seua actuació decidida amb el Col·legi Diocesà de Sant Domènec pel bé d'Oriola, la gran obra social diocesana de Sant Josep Obrer, la casa d'exercicis Regina Pacis, l'emissora de l'església local...» —posteriorment Radio Popular, emissora COPE—. Però en la seua oda oblida que la casa d'exercicis o sacerdotal d'Alacant, destinada en principi al retir dels rectors ja ancians, fou un gran motiu de friccions entre el clero, ja que, una volta construïda, don Pablo la va destinar a residència d'estudiants i, durant l'estiu, de turistes.

Oblida també que va presidir les sessions extraordinàries del Patronat de la Constructora Benéfica del Sureste. Que, per encàrrec del seu ministeri espiritual, va presidir també en moltes ocasions les reunions ordinàries del Consell d'Administració de la Caixa. Que el Seminari de Sant Domènec és un centre profundament retrògrad i integrista.

Barrachina, d'esperit conquistador, ha estat president de l'Obra sacerdotal Hispano-Americana, en os-

tentar el càrrec de membre de la Comissió Episcopal de Missions i de Cooperació entre les esglésies dins de la Conferència Episcopal i, donada la seua preocupació per les emissores a Amèrica del Sud, hi ha viatjat moltes vegades, entre d'altres països, a Perú, on va organitzar la diòcesi de Chimbote. I allí ha enviat també un bon grapat de sacerdots. I, en alguns casos, no sempre per pròpia voluntat d'ells.

Record d'Oriola

El papa Pius IV va crear el 1564 la diòcesi d'Oriola i **Gregorio Gallo de Andrade** en fou el primer bisbe. Eclesiàsticament, es divideix en disset arxiprestats amb més de 250 parròquies. Devastada per la darrera guerra, sempre ha estat deficitària de sacerdots. El 1952 va comptar amb una notable generació de diaques, però amb l'arribada de monsenyor Barrachina i el procés de la descomposició franquista, la seua població sacerdotal anà disminuint progressivament. Després entendrem per què.

El 9 de març de 1959 i per butlla de Joan XXIII, la diòcesi va passar a denominar-se d'Oriola-Alacant i la seua episcopal va quedar instal·lada en aquesta última ciutat. A desgrat dels oriolans, els quals, això no obstant, no guarden cap record d'aurat del bisbe de Xèrica que hi arribà per substituir don **José García Goldaraz**.

«En la seua època se li preparà una acollida d'allò més apoteòsica, una acollida que mai no havia tingut cap bisbe: arcs de flors, balcons adornats, música... però ell ja va entrar demanant mà dura i disciplina entre la seua base». Així ho recorda un cronista oriolà de l'època, el qual s'estima més silenciar el seu nom.

«Aleshores, don **José Bascuñana** era vicari general. El nou bisbe el féu cessar i el substituï per un que havia estat professor seu al seminari de València. Això no obstant —coses de la vida—, al cap de poc temps, Bascuñana era nomenat bisbe de Ciudad Rodrigo i, després, de Solsona.»

«Mai no va a la processó de la Maredeu de Montserrat, la patrona d'Oriola. Potser perquè tem una freda acollida». «D'altra banda, ha gastat molts diners en d'altres parròquies i obres de l'església i ni tan sols s'ha preocupat pel seu antic palau que demana reformes urgents». I cita **Joaquín Ezcurra**, home de dretes i corresponsal de *La Verdad* a Oriola, al qual el bisbe va fer segrestar la seua revista *Oleza* i el portà a juí per haver-lo tret en portada i amb crítiques.

Seqüència de guerra

Si **Iniesta**, **Osés** i **Echarren** representen —amb **Tarancon**— l'alé més progressista de l'església d'aquest estat, **Guerra Campos** —de Cuenca—, **Marcelo González** —de Toledo—, **Temino** —d'Orense— i el nostre **Barrachina** presenten la seua cara més fonamentalista, antiquada i ultra. Defensor de les doctrines socials de Lleó XIII, el bisbe alacantí ha estat, any rere any, rotundament rebutjat per una gran majoria d'inferiors i subordinats enquadrats amb valentia en els aires més renovadors de l'església. Tot i que monsenyor no parà —ja ho veuren després— de castigar-los «paternalment».

Des que el govern socialista dels sevillans va ocupar la Moncloa, don Pablo no ha cessat de promulgar pastorals i alertes «contra la filosofia marxista i contra els valors morals que subjauen en el seu programa: «La immoralitat pública ha arribat al desenrenament més escandalós»; «televisió és el mitjà més útil que tenen per desmuntar una escala de valors i substituir-la per un sistema ideològic»; «s'ambiciona una societat sense ètica, sense norma legal, sense església. La societat es fa laica en totes les seues formes de vida i estaments públics...»

Però retrocedim uns quants anys, quan el nostre bisbe no ho era encara. A una època encara fosca de la seua biografia: al final de la guerra. Perquè aquests anys no han deixat de ser, inclús per als mateixos sacerdots, un fragment llegendari i buit de la vida pretèrita de monsenyor. Només cobert i restaurat amb la potència dels rumors i que, finalment, com en una pel·lícula, sembla positivarse.

Contra tot el que s'ha escrit en les asèptiques minibiografies oficials, tot apunta al fet que monsenyor Barrachina va quedar viudo abans de finalitzar la contesa. Una filla i una néta, segons diverses fonts, ho avalarien.

Mestre durant la guerra d'Espanya, es diu que hi ha una fotografia d'ell en companyia d'algú que no és precisament un sant, el poeta Miguel Hernández, militant del cinquè regiment de l'exèrcit «roig». Però n'hi ha que van més lluny i arriben a afirmar que, «durant la guerra, don Pablo Barrachina va actuar com a milícia emboscada per Oriola i Alacant». Després, unes altres fonts ens ho asseguraran.

Ben cert, però, és que durant el bienni 39-40 només era un seminarista no ordenat i que en els anys anteriors, com que el seu poble era en zona no

rebel, hauria fet —¿obligatòriament?— de republicà.

Però parlem de temps posteriors, de què féu al final de «la croada». Monsenyor **Melo**, arquebisbe de València, nomena al final del 39 **Antonio Rodilla**, vicari general de Castelló, com a rector del Seminari de València. Melo, nomenat pel govern de Burgos, posa en contacte el general **Orgaz**, cap de l'exèrcit de Levante, amb **Antonio Rodilla**, a qui el militar i cap de l'ocupació franquista espanyola demana un càrrec de confiança per «moralitzar els pobles». Rodilla, entre molts altres, li recomana per a la zona de Xèrica un jove ardent i rectísim: **Pablo Barrachina Estevan**.

El mateix bisbe ho contaria en alguna ocasió i en moments de relaxament, sincerant-se amb algun dels seus sacerdots: «Jo era l'encarregat del rearmament moral del poble». Tasca que dugué a cap amb brillant efectivitat durant sis mesos, quan encara no era diaca i mentre el seu germà **Esteban** feia de segon alcalde del poble. En els anys obscurs dels bel·licosos franquistes **Manuel Bernat** i **Jesús Espuig Cortés**, ambdós també alcaldes.

Evidentment, don Pablo va aconseguir triomfs ben ràpids: expulsà les prostitutes de la zona immediatament. Però no és cosa de per riure. Porta a pensar, i així ho han assenyalat diverses fonts eclesiàstiques progressistes a aquest setmanari, que don Pablo hauria format part del Tribunal de Responsabilidades Polítiques o de depuració. En aquella època el jutge depurador de Xèrica era **Antonio Navarro**, és a dir, l'home que decidia qui havia de ser afusellat i qui devia complir treballs forçats o penes de «redempció».

El progrés, el seu enemic

Tots aquests rumors avui comprovats van fer que, a recer del ressorgiment democràtic, un grup de sacerdots oposats a les intransigents accions del bisbe, arribassen a encomanar en 1965 una investigació a un detectiu privat. I inclús a denunciar-lo a Roma. Tot i que aquell investigador «no va trobar res», la resposta de monsenyor davant una investigació tan agosarada sobre els seus anys joves fou fulminant.

Els capellans **Carlos Muñoz**, **Antonio Vicedo** i **Eduardo García Candela** van confeccionar un document acusatori —que recull tot el que hem comentat en paràgrafs anteriors— i

l'enviaren a Roma. El cardenal **Beneili**, aleshores consultor de la Nunciatura Espanyola, el va rebre però va reclamar-ne més documentació, la qual cosa féu que la recerca continuàs endavant. Això no obstant, mentre es duia a cap, una de les tres còpies va quedar en poder d'**Eduardo García**, el qual la va alçar en la seua habitació de la Casa Sacerdotal alacantina.

Immediatament, la cambra fou regirada, escorcollada amb un desordre frenètic. La policia, avisada, hi havia entrat per buscar la còpia acusatòria. L'havia avisada el mateix **Barrachina**, o el seu subordinat, **Antonio Vivó**, actual vicari de pastoral, aleshores director de la Casa Sacerdotal i sempre Opus i braç dret de monsenyor. Era una de les seues respostes típiques.

El 6 de novembre de 1969 la carta sobre la situació de la diòcesi d'Alacant-Oriola ja estava firmada per setanta-set capellans. Més tard, se n'afegirien molts més. En aquesta carta es reclama l'obertura i el diàleg. Però don Pablo no sols no la va contestar, sinó que, a partir d'ella i d'altres esdeveniments combinats, va decidir secularitzar, és a dir, passar a l'estat de seglars, impeding-ne l'exercici del sacerdoci, més de setanta rectors, entre sotassignats, sospitosos de col·laboració i simpatitzants.

Avui dia encara es té por a l'hora d'opinar sobre aquella acarnissada resposta. I sense donar-ne noms. «A la gent d'aquella carta, mai no la perdonaria —diu un sacerdot. Perquè mai no va perdonar la gent fitxada. El seu caràcter va ser sempre impositiu i ha enviat sacerdots a parròquies sense cap consulta. Es pensa que és el pare de tots nosaltres».

La secularització, fruit de l'estil del bisbe i de les tensions preconciars, va despoblar quasi completament la diòcesi alacantina. Don Pablo va aprofitar el buit deixat pels capellans rebels per repoblar la zona amb bona cosa de personal navarrès, basc i castellà, als quals va oferir el «sol de Levante» i «la millor terreta del món». Van venir, doncs, de Ciudad Rodrigo, de Salamanca, de Navarra —com don **Modesto Diez**, de l'Opus, vicari general i el mateix coadjutor—. «No sabríem dir si han vingut amb esperit missioner o buscant el nostre clima primaverall», es preguntava en un número la revista *Saó*.

Però la contestació era ben diferent ja que «l'entrada de l'equip navarrès —segons assenyalaren els professors **Reig** i **Picó**—, a més de significar un missatge per un model valencià, de-

notava un estil de treball centrat en el govern personal». I, per descomptat, una perfecta repoblació a càrrec de sacerdots externs sota la guia de l'Opus. No debades la diòcesi que monsenyor ha regit durant 33 anys és una de les més adeptes i controlades per la Santa Obra. Aquesta té en les seues mans el seminari i seguidors d'Escrivà de Balaguer són els més fidels i íntims col·laboradors de don Pablo.

ble. Ens va impedir actuar, confessar, predicar... Va enviar companys nostres fins a Extremadura, a Madrid, a missions... Les altres diòcesis són normals, però la seua està contra tot allò que siga postconciliar, estimul·lant, obert. ¿Per què va dur gent de Navarra? Bé, jo crec que cadascú va on li convé. És lògic que el clero més sa ja no estiga allí i que hi haja anat el més conservador i dur, el més tradicionalista».

qual participava el bisbe. Arran d'aquest petit brot obrerista, don Pablo va desautoritzar rotundament aquest moviment.

El 18 i el 20 de juliol de 1975 la policia va interrompre l'assemblea HOAC que se celebrava al Col·legi dels Jesuïtes d'Alacant, amb tota la direcció de l'organització present. Hi hagué detencions i corregudes. Barrachina se'n va inhibir totalment. N'hi ha que li atribueixen alguna cosa més que una simple inhibició.

«En temps de guerra fou comissari polític —diuen de nou les mateixes fonts catòliques—, però, és clar, perquè tenia estudis i li va tocar el bàndol antifranquista». «Però això no té res a veure —afegeix ara un membre de l'antiga Izquierda Democrática— perquè ell ha estat un suport notori del franquisme. En acabar la guerra, va actuar com a fiscal de l'exèrcit. S'ha carregat tots els rectors progressistes d'Alacant. Féu estralls».

Tot esperant

D'altres sacerdots pensen, però, tota una altra cosa: «Equivocat o no, és un bisbe molt valent, un esperit fort». Tot i que els seus retrats més fidedignes potser són els que en fan **Modesto Díez** i **Ramón Tortajada**, ex-pàrroc de Xèrica. El primer, quan diu: «el nostre bisbe és conscient que els temps demanen obertura i l'admet fins amb l'enderroc d'algunes barres; però, amb gran visió, rebutja l'obertura que deixa la vinya diocesana sense tanca, calcigada, terra on cresquen cards i esbarzers». I el segon, quan comenta que «de menut, deien, aquest xiquet serà un veritable apòstol». «És una personalitat, té criteris propis i els defensa fins a la mort. Respecta la Conferència Episcopal però, per a ell, aquesta no està per damunt del bisbe. Molt devot de l'Eucaristia i de la Mare de Déu, en la seua joventut fou un heroi apostòlic, amb carisma. Un home d'oració i fe. És un geni molt fort, sí, però molt atent i comprensiu amb els seus sacerdots. Encara que vaja al seu aire com l'alpinista que va per les altures».

Enguany, Roma haurà d'admetre la seua jubilació. «Sóc per a tots. Ja vaig travessant la tercera edat, tot i que, gràcies a Déu, encara em queden prou forces». Complirà 75 anys i tres dècades llarguíssimes d'un domini molt personal i total. Aleshores, la mitra, la gran capa pluvial i el bàcul, potser passaran a mans d'un aire molt més fresc. Tolerant.

Oriola, a més de cruïlla, una diòcesi conflictiva.

Però parlàvem d'actituds. El 1971 **Vicent Enrique i Tarancon** va animar l'Assemblea Conjunta de Bisbes i Sacerdots. Era una gran ocasió per impulsar una església avançada i moderna. Per a la seua preparació, l'aleshores president de la Conferència Episcopal va enviar a tots els rectors de l'estat una enquesta a fi d'esbrinar com es pensava i com es trobava la Cúria. Però Pablo Barrachina no sols no va permetre que els seus rectors la contestassen, sinó que també va impedir-ne la participació, boicotejant des del començament l'assemblea. La seua decisió només va generar malestar i noves contestacions de la base.

«Negatiu, repressiu, sempre amb maniobres, més capaç de parar l'orella a les xarrades de les beates que als problemes dels seus companys, aquest és don Pablo», diu un dels sacerdots secularitzat per voluntat autàrquica del bisbe. «Ens va fer la vida impossi-

«És una personalitat a extingir —opina finalment—. Deixalla d'una època passada. És molt possible que fos casat. El cert és que, contra el que es diu, la seua vocació va ser adulta». I afirma: «fou un xicot falangista, èpic, que en un moment va desitjar ser sacerdot. De don Pablo s'ha dit —i en alguna ocasió ell mateix ho ha comentat— que a Roma presumia de tenir el carnet de falangista».

«Ell va entrebancar tot moviment progressista i en els anys de la crisi d'Acció Catòlica no va reconèixer l'HOAC. La ignorava». Són fonts del moviment obrer catòlic les que ara parlen. «Mentre a la resta de l'estat —diuen— i prop de l'any 2.000, l'HOAC és reconeguda, en la diòcesi d'Alacant encara és perseguida. És lògic, en un home ideològicament franquista».

Més dades. L'1 de maig de 1966 a Elda tingué lloc un miting de l'HOAC en una desfilada-manifestació en la